

УДК 930.378.014

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.84.1.09>

Голубнича Л. О.

ПРЕДМЕТ ДИДАКТИКИ: АНАЛІЗ ВИЗНАЧЕНЬ НАУКОВЦЯМИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті розглядаються погляди науковців другої половини ХХ – початку ХХІ століття на предмет дидактики. Актуальність дослідження визначається тим, що дидактика як теорія навчання й освіти відіграє важливу роль не тільки в історії людства, а й у підготовці сучасного молодого покоління до якісного життя й конкурентоспроможності у швидкозмінному світі, але питання про предмет дидактики й нині не є однозначним і остаточно вирішеним педагогічною наукою. Мета статті – зібрати та проаналізувати визначення предмета дидактики, запропоновані науковцями другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Матеріалом для вивчення стали 32 визначення (викладені 28 вітчизняними вченими та науковцями із ближнього зарубіжжя) поняття «предмет дидактики», які були отримані методом суцільної вибірки з підручників, навчальних посібників, довідників та наукових праць, присвячених темі дослідження. Для досягнення поставленої мети використовувалися загальнотеоретичні методи, а саме: аналіз, синтез, порівняння поглядів науковців, чий трактування предмета дидактики було виявлено. Результати аналізу визначень предмета дидактики, які було виявлено у спадщині науковців другої половини ХХ – початку ХХІ століття, показали, що: 1) досліджені визначення є досить різноманітними і ємними за змістом; 2) у половині дефініцій підкреслюється важливість професійності викладача для ефективного навчання; 3) визнається наявність об'єктивних наукових закономірностей, що забезпечують результат навчання; 4) одноставно визнаючи теорію навчання предметом дидактики, деякі науковці віддають перевагу відносинам під час навчального процесу; інші вчені наголошують на зв'язку теорії навчання з освітою, яка формує єдність навчання, виховання та розвитку; ще одна група дослідників уважають теорію навчання та теорію освіти рівнозначними.

Ключові слова: предмет дидактики, друга половина ХХ – початок ХХІ століття, науковці, визначення, теорія навчання, теорія освіти, навчальний процес, результат навчання.

Сучасний світ характеризується швидким розвитком майже всіх сфер життєдіяльності людини, у геометричній прогресії відбувається зростання обсягу інформації. Підготувати молоде покоління до якісного життя, конкурентоспроможності у своїй державі та співпраці з колегами у глобалізованому світі в зазначених умовах покликана система освіти.

Відомо, що процес освіти та навчання нового покоління – предмет дослідження дидактики [3, с. 135]. Появою терміна “дидактика” ми завдячуємо німецькому мовознавцю й педагогу В. Ратке, який ще в 1613 р. йменував свій курс викладання в педагогічній семінарії “Дидактикою”, а себе – “дидактом”, розумів дидактику як мистецтво викладання, тобто практичне вміння [9, с. 184].

Чеський педагог Я. Коменський, який став засновником дидактики як педагогічної системи та ввів даний термін у науковий обіг, тлумачив дидактику не тільки як мистецтво навчання, але і як мистецтво виховання [11, с. 208]. Після Я. Коменського майже в усьому світі (окрім Англії, США та Франції) “дидактика” почала розумітися як теорія навчання. Отже, питання про предмет науки, яка відіграє настільки важливу роль в історії людства, не є однозначним та вирішеним, тому залишається актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що проблемами дидактики цікавилися багато науковців. Так, А. Алексюк, Я. Бурлака, Ф. Науменко й інші вивчали питання дидактики вищої школи; Ю. Мальований, В. Оніщук та інші опікуються організаційними формами навчання; С. Бондар, Б. Коротяєв та інші приділяють особливу увагу методам навчання. Є роботи, присвячені дидактичним категоріям [4; 5].

Однак питання предмета дидактики залишається дискусійним і нині. Бракує детальної рефлексії аналізу поглядів науковців другої половини ХХ – початку ХХІ ст. на трактування предмета дидактики.

Мета статті – зібрати та проаналізувати визначення предмета дидактики, запропоновані науковцями другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

Матеріалом для вивчення стали 32 визначення (викладені 28 вітчизняними вченими та науковцями із ближнього зарубіжжя) поняття “предмет дидактики”, отримані методом суцільної вибірки з підручників, навчальних посібників, довідників та наукових праць, присвячених темі дослідження. Для досягнення зазначеної мети використовувалися загальнотеоретичні методи, а саме: аналіз, синтез, порівняння поглядів науковців, чий трактування предмета дидактики було виявлено.

Питання про предмет дидактики розглядалося неоднаково в різні історичні періоди. Одні педагоги розуміли під предметом дидактики *мистецтво навчання*, другі віддавали перевагу *теорії навчання*, інші були переконані, що предметом дидактики є *теорія як навчання*, так і *освіти*. Аналіз підручників та навчальних посібників із педагогіки й дидактики, а також довідникових матеріалів та наукових праць із теми дослідження стосовно визначення підходів науковців другої половини ХХ – початку ХХІ ст. до тлумачення предмета дидактики показав, що дане питання залишається дискусійним. Таблиця 1 підтверджує відмінність поглядів науковців щодо визначення предмета дидактики та свідчить про те, що вивченню цієї проблеми приділяють увагу немало науковців.

Підходи до визначення предмета дидактики у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.

№	П. І. Б. науковця	Підходи до визначення предмета дидактики	Джерело
1.	Б. Єсіпов	“Предметом дидактики завжди був зміст освіти молодого покоління й організація процесу, що сприяють опануванню цього змісту. Будь-яка цільна дидактична теорія становить теорію освіти та навчання”.	[19, с. 5]
2.	М. Данилов	“Предмет дидактики – це процеси освіти та навчання, які міцно пов’язані з вихованням і є його органічною частиною”.	[6, с. 8]
3.	Н. Сорокін	“Дидактика, або теорія освіти та навчання, становить складову частину педагогіки – науки про виховання”.	[29, с. 3]
4.	В. Блінов	“Предмет дидактики створюється сукупністю всіх відносин, що існують у навчальній діяльності та що є особливим чином організовані навколо цього центрального відношення взаємодії, оскільки поєднання названих діяльностей відбувається саме у процесі цієї взаємодії”.	[1, с. 57]
5.	В. Краєвський	Предмет дидактики – це “навчання: а) як один із видів діяльності, що спрямований на виконання соціального замовлення, зверненим до освіти; б) виконується відповідно до науково обґрунтованого проєкту; в) розглядається як цілісність процесуальної та змістової сторін й усіх відносин, які виникають у ньому та групуються навколо головного дидактичного відношення як основи руху наукового пізнання в галузі дидактики від абстрактного до конкретного – єдності соціально зумовленої діяльності викладання й навчання; г) подано як систему таких відносин, які зафіксовані у вигляді зв’язків фундаментальних понять дидактики: навчання, викладання, вивчення, проєкт навчання тощо; ґ) реалізується колективними суб’єктами; д) виявляється об’єктом дослідження та конструювання”.	[12, с. 123–124]
6.	В. Краєвський	“Предметом дидактики є зв’язок взаємодії викладання й навчання, їх єдність”.	[12, с. 124]
7.	В. Краєвський	“Предмет дидактики визначається так: це – цілі, зміст, закономірності, методи й принципи навчання”.	[8, с. 8]
8.	М. Скаткін	“Предметом дослідження дидактики є цілі, зміст, закономірності та принципи навчання. Визначаючи, що з накопиченої людством культури повинно стати змістом освіти й характеристикою освіченої особи, дидактика є теорією освіти”.	[2, с. 247]
9.	Ю. Бабанський	“Предметом дидактики є процес навчання, його закономірності”.	[22, с. 91]
10.	В. Лозова	“Предметом дидактики є навчальний процес, який передбачає визначення його мети; конструювання змісту; вибір форм, методів, способів, засобів організації як для взаємодії суб’єктів навчання, так і для самоосвіти, що вимагає дослідження закономірностей, принципів, зв’язків між різними факторами, умовами; виявлення тенденцій їх впливу на результативність освіти, навчання і виховання особистості”.	[9, с. 184]
11.	В. Оніщук	“Предметом дослідження дидактики є сутність процесу навчання як двох взаємопов’язаних видів діяльності – педагогічної діяльності вчителя та навчально-пізнавальної діяльності учнів, а саме: методологічні основи, зміст, принципи, методи, організаційні форми та засоби цієї діяльності”.	[7, с. 6]
12.	Ч. Куписевич	“Предметом дослідження загальної дидактики є процес викладання та навчання разом із факторами, які його зумовлюють, умовами, у яких він протікає, а також результатами, до яких він приводить”.	[14, с. 19]
13.	В. Сітаров	Предметом дослідження дидактики є “принципи, цінності, закономірності функціонування й розвитку процесу освіти та навчання”.	[28, с. 5]
14.	А. Хуторський	“Предметом дидактики є не тільки процес навчання, але й умови, що необхідні для його протікання (зміст, засоби, методи навчання, комунікації між педагогами й учнями тощо), а також результати, які отримуються, їх діагностика й оцінка”.	[31, с. 14]
15.	В. Рижов	“Предметом дидактики є навчання, що розуміється як єдиний процес викладання й навчання”.	[27, с. 4]
16.	В. Оконь	“Предметом дидактичного дослідження є будь-яка свідома дидактична діяльність, яка відбивається у процесах навчання, у їх змісті, ході, методах, засобах та організації і яка є підпорядкованою висунутим цілям”.	[18, с. 10]
17.	І. Малафійк	“Предмет дидактики – це не просто елементи дидактичної системи, які дають відповідь на запитання: чого?, що?, як?, чим?, у якій формі? вчити, це в першу чергу ті закономірності, які виникають у ході її функціонування”.	[15, с. 21]
18.	Ф. Науменко	“Предметом дидактики (вищої школи) є вивчення закономірностей процесу підготовки висококваліфікованого фахівця, відданого ідеалам комунізму, визначення мети, принципів, змісту, форм і методів професійного навчання у вищій школі”.	[16, с. 3]

19.	Ф. Науменко	“Предметом загальної дидактики вищої школи є вивчення <i>закономірностей процесу озброєння</i> майбутніх фахівців вищого класу, відданих ідеалам комунізму, <i>загальними і професійними знаннями, уміннями й навиками</i> ”.	[17, с. 21]
20.	В. Загвязинський	“Предметом дидактики вищої школи є <i>структура, зміст, рушійні сили, методи і форми ефективної взаємодії педагогів та учнів</i> у навчальній системі, спрямованій на формування особистості фахівця”.	[10, с. 7]
21.	В. Попков	“Предметом(дидактики)є <i>систематакихвідносин</i> :“учитель–учень”,“учень–навчальний матеріал”, “учень – інші учні”, стосовно вищої освіти – “викладач – студент”, “студент – навчальний матеріал”, “студент – інші студенти”.	[26, с. 11]
22.	В. Чайка	“Предметом дидактики є <i>зв'язок викладання й учіння, їх взаємодія</i> . Вона вивчає <i>зміст, принципи та методи освіти і навчання</i> ”.	[32, с. 7]
23.	О. Гуменюк	“Предметом дидактики є <i>зміст освіти</i> (чого навчати) та <i>організація навчання</i> (як навчати)”.	[20, с. 59]
24.	А. Алексюк	“Предметом дидактики є <i>процес створення й функціонування системи “дійсних відносин”</i> учнів у навчальному процесі, керування цим процесом із боку вчителів, самих учнів та учнівських організацій”.	[21, с. 93]
25.	М. Маянц	Предметом дидактики є “ <i>закономірності процесу освіти і навчання</i> ”.	[25, с. 61]
26.	І. Богданова	“Предметом дидактики є <i>процес пізнання</i> людиною навколишньої дійсності й себе, <i>навчання й виховання, освіта й самоосвіта</i> ”.	[23, с. 75]
27.	М. Фіцула	“Предметом дидактики є: 1) <i>визначення мети й завдань</i> навчання <...>; 2) <i>окреслення змісту освіти</i> відповідно до вимог суспільства <...>; 3) <i>виявлення закономірностей процесу навчання</i> на основі його аналізу <...>; 4) <i>обґрунтування принципів і правил навчання</i> <...>; 5) <i>вироблення організаційних форм, методів і прийомів навчання</i> <...>; 6) <i>забезпечення навчально-матеріальної бази</i> <...>”.	[30, с. 77]
28.	В. Бондар	“Предметом дидактики є <i>зміст освіти, форми й методи</i> його засвоєння, <i>закономірності й принципи організації процесу навчання</i> тощо”.	[23, с. 11]
29.	В. Бондар	“ <i>Зміст, форми й методи взаємодії викладання й учіння, як і взаємодія суб'єктів навчання</i> на різних етапах соціального розвитку, становлять предмет дидактики”.	[23, с. 17]
30.	А. Кузьмінський, В. Омеляненко	“Предметом дидактики є <i>створення і функціонування систем реальних взаємин</i> учителя й учнів у навчальному процесі”.	[13, с. 65]
31.	Г. Яворська	“Предметом дидактики є <i>загальна теорія навчання</i> всіх предметів, зв'язок і <i>взаємодія викладання та навчання</i> в їхній єдності”.	[33, с. 41]
32.	П. Підкасистий	“Предметом дидактики є <i>зв'язок викладання</i> (діяльність учителя) і <i>навчання</i> (пізнавальна діяльність учня), <i>їх взаємодія</i> ”.	[19, с. 120]

Аналіз таблиці свідчить, що, по-перше, визначення предмета дидактики, розроблені вченими починаючи із другої половини ХХ ст. до початку ХХІ ст., є різноманітними і ємними за змістом; по-друге, на відміну від родоначальників дидактики, нині науковці впевнені, що результати навчання не обмежуються лише професійністю педагога, хоча в 50% дефініцій підкреслюється важлива роль процесу викладання для отримання гарних результатів навчання; по-третє, усі згадані вчені (28) визнають існування об'єктивних наукових закономірностей, які вможливають передбачення та забезпечення необхідного результату навчання; по-четверте, означені науковці розглядають теорію навчання як предмет дидактики, але 6 із 28 головну роль відводять відносинам під час навчального процесу; по-п'яте, деякі вчені (11 із 28) під предметом дидактики розуміють саме теорію навчання, хоча й не заперечують її зв'язок з освітою, яка формує єдність навчання, виховання та розвитку, інші дослідники (11 із 28) предмет дидактики розуміють більш ємко – і як теорію навчання, і як теорію освіти (наприклад, сучасний вітчизняний науковець І. Малафіїк підкреслює, що “нині дидактика – це не тільки теорія навчання, сучасна дидактика – це теорія освіти і навчання” [13, с. 12]).

Висновки. Отже, зібрані та проаналізовані визначення предмета дидактики, які було виявлено у спадщині науковців другої половини ХХ – початку ХХІ ст., дозволили зробити такі висновки: 1) досліджені визначення є досить різноманітними і ємними за змістом; 2) у половині дефініцій підкреслюється важливість професійності викладача для ефективного навчання; 3) визнається існування об'єктивних наукових закономірностей, що забезпечують результат навчання; 4) одноставно визнаючи теорію навчання предметом дидактики, деякі науковці віддають першість відносинам під час навчального процесу; інші наголошують на зв'язку теорії навчання з освітою, яка формує єдність навчання, виховання та розвитку; ще одна група науковців вважають теорію навчання та теорію освіти рівнозначними.

У подальших наукових розвідках можуть бути проаналізовані погляди більш широкого кола іноземних учених на предмет дидактики, простежено розвиток зазначеного феномену.

Використана література:

1. Блинов В. Эффективность обучения (методологический анализ определения этой категории в дидактике). Москва : Педагогика, 1976. 191 с.
2. Большая советская энциклопедия : в 30 т. / гл. ред. А. Прохоренко. 3-е изд. Москва : Сов. энциклоп., 1969–1978. Т. 8. 1972. 592 с.
3. Голубничка Л. Особливості розвитку дидактики другої половини ХХ ст. *Педагогічні науки* : збірник наукових праць. Полтава : Полтавський національний педагогічний університет імені Г. В. Короленка, 2013. Вип. 3 (59). С. 135–143.
4. Голубничка Л. Принципи навчання як дидактична категорія: історіографія питання. *Наукові записки. Серія «Педагогічні науки»*. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. Вип. 131. С. 59–63.
5. Голубничка Л. Розвиток категорій дидактики в педагогічній науці. *Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2014. Вип. 9. Ч. 1. С. 214–223.
6. Данилов М. Дидактика / под общ. ред. Б. Есипова. Москва : Изд-во АПН РСФСР, 1957. 519 с.
7. Дидактика современной школы : пособие для учителей / Б. Кобзарь и др. Киев : Рад. шк., 1987. 351 с.
8. Дидактика средней школы: некоторые проблемы современной дидактики : учебное пособие для слушателей ФПК, директоров общеобразовательных школ и в качестве учебного пособия по спецкурсу для студентов педагогических институтов / под ред. М. Скаткина. Москва : Просвещение, 1982. 319 с.
9. Енциклопедія освіти / АПН України ; гол. ред. В. Кремень. Київ : Юрінком-Інтер, 2008. 1040 с.
10. Загвязинский В. Основы дидактики высшей школы : учебное пособие. Тюмень : Тюмен. правда, 1978. 91 с.
11. Коменский Я. Избранные педагогические сочинения : в 2 т. Москва : Педагогика, 1982. Т. 1 : Великая дидактика. 1982. 656 с.
12. Краевский В. Проблемы научного обоснования обучения : методологический анализ. Москва : Педагогика, 1977. 264 с.
13. Кузьмінський А. Педагогіка : підручник. Київ : Знання-Прес, 2003. 418 с.
14. Куписевич Ч. Основы общей дидактики / пер. с пол. О. Долженко. Москва : Высш. шк., 1986. 368 с.
15. Малафійк І. Дидактика : навчальний посібник для студентів педагогічних спеціальностей та вчителів. Рівне : РДГУ, 2004. 470 с.
16. Науменко Ф. Загальні принципи навчання у вищій радянській школі. *Актуальні питання дидактики вищої школи* : посібник для викладачів вищої школи і аспірантів. Львів, 1974. Вип. 1. С. 41–75.
17. Науменко Ф. Про предмет і принципи дидактики вищої школи : лекція з педагогіки вищої школи для аспірантів і молодих викладачів вузів. Львів : Вид-во ЛНУ, 1970. 25 с.
18. Оконь В. Введение в общую дидактику / пер. с пол. Л. Кашкурович, Н. Горин. Москва : Высш. шк., 1990. 382 с.
19. Основы дидактики / под ред. Б. Есипова. Москва : Просвещение, 1967. 472 с.
20. Педагогика / под общ. ред. А. Кондратюка. Киев : Вища шк., 1982. 384 с.
21. Педагогика : учебное пособие / под ред. П. Пидкасистого. Москва : Высш. образование, 2008. 430 с.
22. Педагогика : учебное пособие для студентов пединститутов / под ред. Ю. Бабанского. Москва : Просвещение, 1983. 608 с.
23. Педагогіка : навчальний посібник. Харків : Одиссей, 2003. 352 с.
24. Педагогіка : навчальний посібник / за ред. А. Алексюка. Київ : Вища шк., 1985. 296 с.
25. Педагогіка : підручник для педагогічних училищ / за ред. С. Збандуто. Київ : Рад. шк., 1959. 303 с.
26. Попков В. Дидактика высшей школы : учебное пособие для студентов высших учебных заведений. Москва : Академия, 2004. 192 с.
27. Рыжов В. Дидактика : учебное пособие для студентов педколледжей и лицеев. Москва : Юнити-Дана, 2004. 318 с.
28. Ситаров В. Дидактика : учебное пособие для студентов высших педагогических учебных заведений. Москва : Академия, 2002. 368 с.
29. Сорокин Н. Дидактика. Москва : Просвещение, 1974. 222 с.
30. Фіцула М. Педагогіка. Київ : Академвидав, 2009. 559 с.
31. Хуторской А. Современная дидактика : учебник для вузов. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 544 с.
32. Чайка В. Основы дидактики : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2011. 240 с.
33. Яворська Г. Педагогіка для правників : навчальний посібник. Київ : Знання, 2004. 335 с.

References:

1. Blinov V. M. (1976). Effektivnost' obucheniya (metodologicheskii analiz opredeleniya etoy kategorii v didaktike) [Effectiveness of teaching (methodological analysis of the definition of this category in didactics)]. Moscow : Pedagogika, 191 s. [in Russian].
2. Bol'shaya sovetskaya entsiklopediya : v 30 t. / gl. red. A. M. Prokhorenko. 3-ye izd. Moskva : Sov. entsiklop., 1969–1978. T. 8. (1972). [Great Soviet Encyclopedia: in 30 volumes / ch. ed. A.M. Prokhorenko. 3rd ed. Moscow : Sov. encyclop., 1969–1978. T. 8]. 592 s. [in Russian].
3. Holubnycha L. O. (2013). Osoblyvosti rozvytku dydaktyky druhoi polovyny KHKH stolittya [Features of didactics development of the second half of the twentieth century]. *Pedahohichni nauky : zbirnyk naukovykh prats*. Poltava : Poltavskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni H. V. Korolenka. Vypusk 3 (59). S. 135–143 [in Ukrainian].
4. Holubnycha L. O. (2014). Pryntsyry navchannya yak dydaktychna katehoriya: istoriografiya pytannya [Principles of teaching as a didactic category: historiography of the question]. *Naukovi zapysky (Seriya "Pedahohichni nauky")*. Kirovohrad : RVV KDPU im. V. Vynnychenka. Vypusk 131. S. 59–63 [in Ukrainian].
5. Holubnycha L. O. (2014). Rozvytok katehoriy dydaktyky v pedahohichniy nautsi [Development of didactic categories in pedagogical science]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelya: zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychny*. Vypusk 9. Chastyna 1. S. 214–223 [in Ukrainian].
6. Danilov M. A. (1957). Didaktika [Didactics]. Moscow : Publishing house of APN RSFSR. 519 s. [in Russian].
7. Kobzar B. S., Kumarin G. F., Kusyy Yu. A. (1987). Didaktika sovremennoy shkoly : posobiye dlya uchiteley [Didactics of modern schools: a guide for teachers]. Kiev : Glad. shk. 351 s. [in Russian].
8. Skatkin M. N. (1982). Didaktika sredney shkoly: nekotoryye problemy sovremennoy didaktiki : ucheb. posobiye dlya slushateley FPK direktorov obshcheobrazovat. shk. i v kachestve ucheb. posobiya po spetskursu dlya stud. ped. in-tov [Didactics of secondary school: some problems of modern didactics: textbook manual for students of FPC directors general education. shk. and as a textbook special course manuals for stud. ped. institutes]. Moskva : Obrazovaniye. 319 s. [in Russian].

9. Kremen V. H. (2008). Entsyklopediya osvity [Encyclopedia of Education]. Kyiv : Yurinkom Inter, 2008. 1040 s. [in Ukrainian].
10. Zahvyazynskyy V. Y. (1978). Osnovy dydaktyky vysshey shkoly : ucheb. posobyе [Fundamentals of higher school didactics : textbook manual]. Tyumen' : Tyumen pravda. 91 s. [in Russian].
11. Komenskiy Ya. A. (1982). Izbrannyye pedagogicheskiye sochineniya : v 2 t. Moskva : Pedagogika, 1982. T. 1. Velikaya didaktika [Selected pedagogical works : in 2 volumes. Moscow : Pedagogy, 1982. Vol. 1. Great didactics]. 656 s.
12. Kraevskyy V. V. (1977). Problemy nauchnogo obosnovaniya obucheniya: metodologicheskiy analiz [Problems of scientific substantiation of training: methodological analysis]. Moskva : Pedagogika. 264 s. [in Russian].
13. Kuzminskiy A. I. (2003). Pedahohika : pidruchnyk [Pedagogy: a textbook]. Kyiv : Znannya-Pres. 418 s. [in Ukrainian].
14. Kupisevich Ch. (1986). Osnovy obshchey didaktiki [Fundamentals of general didactics]. Moskva : Vyssh. shk. 368 s. [in Russian].
15. Malafiyik I. V. (2004). Dydaktyka : navch. posib. dlya stud. ped. spets. ta vchyteliv [Didactics: textbook manual for students, ped. specialists and teachers]. Rivne : RDHU. 470 s. [in Ukrainian].
16. Naumenko F. I. (1974). Zahalni pryntsyipy navchannya u vyshchii radyanskiy shkoli [General principles of education in the higher Soviet school]. *Aktualni pytannya dydaktyky vyshchoyi shkoly: posib. dlya vykladachiv vyssh. shk. i aspirantiv*. Lviv. Vyp. 1. S. 41–75. [in Ukrainian].
17. Naumenko F. I. (1970). Pro predmet i pryntsyipy dydaktyky vyshchoyi shkoly: lektsiya z pedahohiky vyssh. shk. dlya aspirantiv i molodykh vykladachiv vuziv [On the subject and principles of didactics of higher education: a lecture on higher school pedagogy for graduate students and young university teachers]. Lviv : Vyd-vo LNU. 25 s. [in Ukrainian].
18. Okon' V. V. (1990). Vvedenye v obshchuyu didaktiku [Introduction to general didactics]. Moskva : Vyssh. shk. 382 s. [in Russian].
19. Esypov B. P. (1967). Osnovy didaktiki [Fundamentals of didactics]. Moskva : Prosveshchenie. 472 s. [in Russian].
20. Kondratyuk A. P. (1982). Pedagogika [Pedagogy]. Kyiv: Vyshcha shk. 384 s. [in Russian].
21. Pydkasystyi P. Y. (2008). Pedagogika : ucheb. posobie [Pedagogy: textbook manual]. Moskva: Vyssh. obrazovanye. 430 s. [in Russian].
22. Babanskiy Yu. K. (1983). Pedagogika : ucheb. posobie dlya stud. ped. in-tov [Pedagogy: textbook manual for students of pedagogical institutes]. Moskva : Prosveshchenye. 608 s. [in Russian].
23. Pedahohika : navch. posib. [Pedagogy: textbook manual]. Kharkiv : Odissey, 2003. 352 s. [in Ukrainian].
24. Alekseyuk A. M. (1985). Pedahohika : navch. posib. [Pedagogy: textbook manual]. Kyiv : Vyshcha shk. 296 s. [in Ukrainian].
25. Zbanduto S. F. (1959). Pedahohika : pidruch. dlya ped. uch-shch [Pedagogy : textbook for pedagogical colleges]. Kyiv : Rad. shk. 303 s. [in Ukrainian].
26. Popkov V. A. (2004). Didaktika vysshey shkoly : ucheb. posobie dlya stud. vyssh. ucheb. zaved [Didactics of higher education : textbook manual for students of higher educational establishments]. Moskva : Akademiya. 192 s. [in Russian].
27. Ryzhov V. N. (2004). Didaktika : ucheb. posobie dlya stud. ped. kolledzhey i litseyev [Didactics : textbook manual for students of pedagogical colleges]. Moskva : Yunyty-Dana. 318 s. [in Russian].
28. Sytarov V. A. (2002). Didaktika : ucheb. posobie dlya stud. vyssh. ped. ucheb. zaved [Didactics : textbook manual for students of higher pedagogical educational establishments]. Moskva : Akademiya. 368 s. [in Russian].
29. Sorokyn N. A. (1974). Didaktika [Didactics]. Moskva : Prosveshcheniye. 222 s. [in Russian].
30. Fitsula M. M. (2009). Pedahohika [Pedagogy]. Kyiv : Akademvydav. 559 s. [in Ukrainian].
31. Khutorskoy A. V. (2001). Sovremennaya dydaktyka : ucheb. dlya vuzov [Modern didactics: textbook manual for higher educational establishments]. SPb. : Piter. 544 s. [in Russian].
32. Chayka V. M. (2011). Osnovy dydaktyky : navch. posib. [Fundamentals of didactics: textbook manual]. Kyiv : Akademvydav. 240 s. [in Ukrainian].
33. Yavorska H. Kh. (2004). Pedahohika dlya pravnykiv : navch. posib. [Pedagogy for lawyers: textbook manual]. Kyiv : Znannya. 335 s. [in Ukrainian].

Holubnycha L. O. Subject of didactics: analysis of scientific definitions of the second half of the XX – beginning of the XXI century

The article considers the views of scholars of the second half of the XX – early XXI century on the subject of didactics. The relevance of the study is determined by the fact that didactics as a theory of teaching and education plays an important role not only in human history but also in preparing the modern young generation for quality life and competitiveness in a rapidly changing world, but the question of the subject of didactics is still not unambiguous and finally resolved by pedagogical science. The aim of the article is to collect and analyse the definitions of the subject of didactics, proposed by scientists of the second half of the XX – early XXI century. The material for the study was 32 definitions (given by 28 domestic scientists and scholars from the nearest countries) of the concept of “subject of didactics”, which were obtained by a solid sampling from textbooks, manuals, reference books and scientific papers on the research topic. To achieve this goal general theoretical methods, such as analysis, synthesis, comparison of views of scientists whose interpretation of the subject of didactics was found, were used. The results of the analysis of definitions of didactics subject, which were found in the legacy of scientists of the second half of the XX – early XXI century, showed that 1) the studied definitions are quite diverse and capacious in content; 2) half of the definitions emphasizes the importance of the teacher’s professionalism for effective learning; 3) the existence of objective scientific laws that ensure the outcome of training is recognized; 4) unanimously recognizing the theory of learning as a subject of didactics, some scholars give priority to relationships during the educational process; other scholars emphasize the connection between learning theory and education, which forms the unity of learning, education and development; another group of researchers considers the theory of learning and the theory of education to be equivalent.

Key words: subject of didactics, second half of XX – beginning of XXI century, scientists, definitions, theory of education, theory of education, educational process, learning outcome.